

Gör plats!

En översikt av situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

© Arbetsförmedlingen
Författare: Johan Eklöf, Analysavdelningen, Enheten Utredning
Datum: 2018-04-19
Diarienummer: Af-2018/0019 3376

Innehåll

1	Sammanfattning	4
2	Inledning	4
3	Gör plats!	5
4	Personer med funktionsnedsättning i befolkningen	6
4.1	Andel personer med funktionsnedsättning	6
4.2	Sysselsättning och arbetslöshet bland personer med funktionsnedsättning.....	7
5	Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga inskrivna på Arbetsförmedlingen	8
5.1	Typ av funktionsnedsättning	10
5.2	Andel per län.....	11
5.3	Ålder och kön.....	13
5.4	Utbildningsnivå	14
6	Arbetsförmedlingens stöd till arbetssökande och arbetsgivare	17
7	Bilagor	19
7.1	Bilaga 1 – Arbetsförmedlingens koder för registrering av funktionsnedsättningar	19
7.2	Bilaga 2 – Länsbeteckningar	20

1 Sammanfattning

På den svenska arbetsmarknaden råder en kraftig och utbredd arbetskraftsbrist. För att lösa denna brist på arbetskraft kan landets arbetsgivare behöva tänka nytt i sina anställningsstrategier. Samtidigt som arbetskraftsbristen breder ut sig fanns det under fjärde kvartalet 2017 i genomsnitt 362 000 personer inskrivna per månad på Arbetsförmedlingen som antingen var arbetslösa eller deltog i ett arbetsmarknadspolitiskt program¹. Av dessa hade knappt 66 000 personer en eller flera funktionsnedsättningar som medför nedsatt arbetsförmåga².

Arbetslöshetsnivån för personer med funktionsnedsättning är högre jämfört med övriga befolkningen. Detta gäller för både män och kvinnor, alla åldersgrupper och samtliga utbildningsbakgrunder. I rapporten belyser vi de möjligheter som finns att ta tillvara på den kompetens som finns bland de 66 000 arbetslösa personer med funktionsnedsättning som finns inskrivna på Arbetsförmedlingen. Det handlar om att utnyttja de resurser som finns på arbetsmarknaden så att både människor och företag i Sverige kan fortsätta växa. Det handlar i längden även om rätten till ett arbete. Om rätten att erhålla och behålla ett arbete med gynnsamma och rättvisa arbetsvillkor.

För personer med en eller flera funktionsnedsättningar kan nedsättningen i arbetsförmåga variera i omfattning. Varje individ som är inskriven som arbetssökande på Arbetsförmedlingen bedöms dock ha arbetsförmåga i någon utsträckning. Det som krävs för att nå resultat och se en stigande sysselsättningsnivå bland dessa personer är en ökad kunskapspridning, ett synsätt som fokuserar på att se möjligheter och framför allt ett gott samarbete mellan involverade parter. Arbetssökande, arbetsgivare, hälso- och sjukvård och myndigheter, där inte minst Arbetsförmedlingen har en avgörande roll, måste tillsammans hitta strategier som underlättar för personer med funktionsnedsättning att ta sig in på arbetsmarknaden. Det är här som Arbetsförmedlingens olika metoder och program, samt lönesubventioner bör få ta större plats i samarbetet för att finna långsiktiga och lösningar.

2 Inledning

Sverige befinner sig sedan en tid tillbaka i en stark högkonjunktur. Den goda utvecklingen i ekonomin och på arbetsmarknaden har lett till en kraftig ökning i efterfrågan

¹ Arbetslösa personer och personer i arbetsmarknadspolitiskt program kommer framöver i rapporten benämnas - inskrivna arbetslösa.

² Arbetsförmedlingen har fått i uppdrag av regeringen att under 2018 genomföra en översyn av termen nedsatt arbetsförmåga. "Arbetsförmedlingen ska utreda om termen nedsatt arbetsförmåga, så som den används i arbetsmarknadspolitiken, påverkar de personer som berörs och i så fall på vilket sätt. Om behov finns bör förslag lämnas på ett alternativt språkbruk och konsekvenserna av en eventuell förändring belysas.", Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Arbetsförmedlingen

på arbetskraft hos landets arbetsgivare. Många arbetsgivare har svårt att hitta rätt kompetens för att täcka sina rekryteringsbehov.

I Arbetsförmedlingens senaste prognos för arbetsmarknaden 2017-2019³ uppger 37 procent av de privata och 66 procent av de offentliga arbetsgivarna att de upplevt brist på arbetskraft under det senaste halvåret (Intervjuundersökningen genomfördes under oktober 2017). Bristtalen är de högsta som Arbetsförmedlingen hittills uppmätt i sina intervjuundersökningar.

Ett sätt att dämpa arbetskraftsbristen är att öka sysselsättningen i grupper där andelen sysselsatta idag är låg. Fokus har under de senaste åren i stor utsträckning riktats på att öka sysselsättningen bland landets nyanlända. Detta är ett viktigt sätt att bekämpa arbetskraftsbristen och samtidigt arbeta för en effektiv etablering för dessa personer. Sysselsättningsnivån har stigit mer för utrikes födda än för inrikes födda under de senaste åren, så det arbete som lagts ner för att påskynda nyanländas etablering har burit frukt.

Utöver nyanlända finns det andra grupper på arbetsmarknaden med en lägre sysselsättningsgrad än genomsnittet på arbetsmarknaden. En sådan del av arbetskraften är personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Denna del av arbetskraften består till stor del av ej sysselsatta, alternativt undersysselsatta personer. Med andra ord finns det en stor potential för landets arbetsgivare att finna ny personal och täcka luckor där arbetskraftsbristen är som störst genom att anställa personer med någon form av funktionsnedsättning.

Denna rapport är en del av Arbetsförmedlingens kampanj ”Gör plats!”.

3 Gör plats!

Rapporten har tagits fram i samband med kampanjen ”Gör plats!”. Den är tänkt som en översikt för att belysa den mångfald som finns bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Översikten kommer visa vilka personer som ingår i gruppen utifrån olika perspektiv så som kön, ålder, födelseland, utbildningsnivå samt olika typer av funktionsnedsättning. Dessutom beskrivs vilka möjligheter som finns för att kompensera för dessa funktionsnedsättningar genom ekonomiska subventioner, personligt stöd och inte minst med hjälp av olika hjälpmedel.

”Gör plats!” är en kampanj för att få arbetsgivare att i större utsträckning anställa personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

”Gör plats!” har också som mål att stärka individen. Att sätta fokus på dennes kompetens och förmågor och inte på de hinder som en funktionsnedsättning kan innebära.

³ Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2017, Prognos för arbetsmarknaden 2017-2019, Arbetsförmedlingen, 2017

En minskad arbetslöshet och en ökad sysselsättningsnivå bland personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga kan vara en av lösningarna på den stora arbetskraftsbrist som råder i Sverige.

4 Personer med funktionsnedsättning i befolkningen

På uppdrag av Arbetsförmedlingen genomför Statistiska centralbyrån (SCB) årligen en särskild undersökning som beskriver situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning⁴. Den senaste av dessa undersökningar genomfördes under perioden november 2016 till december 2017 och publicerades i mars 2018.

För att få en överblick av hur gruppen personer med funktionsnedsättning ser ut, redovisas i detta kapitel de mest centrala delarna från ovan nämnda rapport. De nivåer som presenteras i SCB:s undersökning är inte direkt jämförbara med de register över personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga som Arbetsförmedlingen har. I SCB:s rapport är det den egna upplevelsen av om man har en funktionsnedsättning och i vilken utsträckning den eventuellt leder till en nedsättning i arbetsförmåga som mäts. I Arbetsförmedlingens register registreras en funktionsnedsättning först efter kartläggning, bedömning av läkarutlåtande etc.

4.1 Andel personer med funktionsnedsättning

I SCB:s senaste undersökning tillfrågades respondenterna om de hade någon form av funktionsnedsättning. Deras svar visar att drygt 15 procent (ca 920 000 personer) av befolkningen i åldern 16-64 år bedömer att de har en eller flera funktionsnedsättningar. Bland dessa gjorde 68 procent (ca 610 000 personer) bedömningen att deras arbetsförmåga var mycket eller delvis nedsatt till följd av funktionsnedsättningen. Här nedan redovisas resultaten och utvecklingen från de undersökningar som hittills gjorts under 2000-talet.

⁴ Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2017, Information om utbildning och arbetsmarknad 2018:2, Statistiska centralbyrån.

Andel (%) och antal personer med funktionsnedsättning i befolkningen

År	Andel i befolkningen	Antal
2000	21,4	1 200 000
2002	20,8	1 181 000
2004	18,8	1 080 000
2006	15,7	919 000
2008	15,5	921 000
2013	16,4	987 000
2014	15,9	961 000
2015	15,8	957 000
2016	15,2	923 000
2017	14,8	912 000

Källa: SCB

Undersökningen visar att ungefär lika många män som kvinnor bedömer att de har en funktionsnedsättning. Däremot är det en klart större andel kvinnor (72 procent) än män (60 procent) som bedömer att deras funktionsnedsättning även, mycket eller delvis, medför en nedsättning av deras arbetsförmåga.

De fem vanligaste funktionsnedsättningarna som medför nedsatt arbetsförmåga är enligt SCB:s undersökning följande: rörelsenedsättning (3,8 procent av befolkningen), psykisk funktionsnedsättning (2,5 procent) astma, allergi m.m. (1,4 procent), neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (1,1 procent) och hörselskada (0,8 procent). För de tre vanligaste funktionsnedsättningarna gäller att andelen kvinnor är högre än män. Andelen kvinnor och män med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är lika stor. Vad gäller hörselskada är andelen män högre än andelen kvinnor.

De funktionsnedsättningar som oftast medför nedsatt arbetsförmåga är enligt respondenterna rörelsenedsättning och psykisk funktionsnedsättning. Cirka 90 procent av personerna med dessa funktionsnedsättningar bedömer att deras arbetsförmåga är nedsatt. Diabetes, psoriasis, dyslexi och astma/allergier medför inte nedsatt arbetsförmåga i samma utsträckning. Bland dessa personer uppger cirka 50 procent att deras funktionsnedsättning leder till nedsatt arbetsförmåga.

4.2 Sysselsättning och arbetslöshet bland personer med funktionsnedsättning

Sysselsättningsgraden för befolkningen 16-64 år var under 2017 enligt AKU⁵ drygt 78 procent. För personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga var den drygt 56 procent. En stark ökning mot tidigare undersökningar. Exempelvis var sysselsättningsgraden 2008 endast 50 procent för den senare gruppen.

⁵ Arbetskraftsundersökningarna (AKU) genomförs av SCB månadsvis och redovisas per månad, kvartal och år. AKU beskriver utvecklingen på arbetsmarknaden för Sveriges befolkning.

Sysselsättningen minskade dock från 2016 års nivå på 58 procent. Då urvalet i SCB:s undersökning är relativt litet är förändringen mellan 2016 och 2017 inte statistiskt säkerställd.

Andel (%) sysselsatta personer med nedsatt arbetsförmåga och befolkningen totalt

	Personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga	Befolkningen totalt
2000	56,1	74,8
2002	53,3	75,4
2004	50,4	74,0
2006	51,7	74,5
2008	50,0	75,7
2013	54,7	75,5
2014	55,2	76,0
2015	54,0	76,7
2016	58,4	77,4
2017	56,2	78,1

Källa: SCB

Arbetslösheten var 2017 enligt AKU 6,7 procent för hela befolkningen (16-64 år). För personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga var arbetslösheten under samma period 9,9 procent. Återigen ska poängteras att urvalet i undersökningen är så pass litet att osäkerheten i resultatet blir relativt stort, men det går ändå att konstatera att det är en betydligt högre arbetslöshetsnivå bland personer med funktionsnedsättning. Vid en jämförelse mellan könen går det däremot inte att finna en statistiskt säkerställd skillnad i arbetslöshetsnivån.

Utöver en tydlig skillnad i arbetslöshetsnivå mellan personer med funktionsnedsättning och övriga befolkningen är omfattningen i arbetstid en annan faktor som visar en påtaglig skillnad mellan grupperna. För kvinnor med funktionsnedsättning är detta särskilt tydligt, där endast 57 procent arbetar heltid. Bland män med funktionsnedsättning arbetar 83 procent heltid. Totalt för den sysselsatta befolkningen arbetar 67 procent av kvinnorna och 87 procent av männen heltid.

5 Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga inskrivna på Arbetsförmedlingen

Under det fjärde kvartalet 2017 var i genomsnitt 170 000 personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga inskrivna på Arbetsförmedlingen. Av

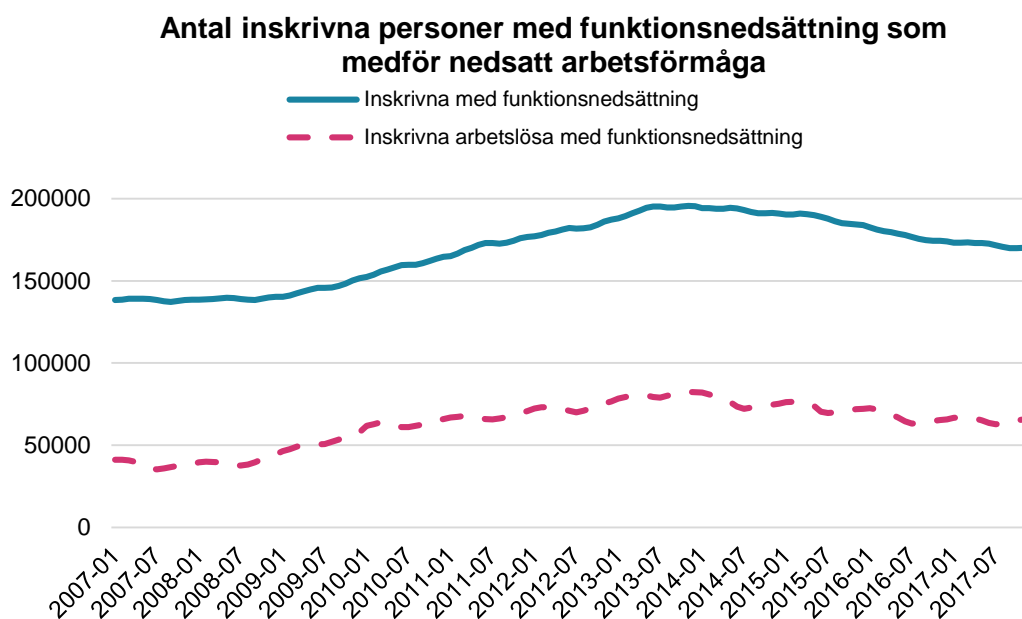
dessa var knappt 66 000 personer öppet arbetslösa eller deltog i ett arbetsmarknads-
politiskt program.

Andelen inskrivna personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbets-
förmåga på Arbetsförmedlingen är relativt hög. Av samtliga inskrivna på Arbets-
förmedlingen det fjärde kvartalet 2017 hade 27 procent en dokumenterad funktions-
nedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Denna siffra är att jämföra med
SCB:s tidigare nämnda undersökning. I SCB:s undersökning anser sig 15 procent av
befolkningen ha en funktionsnedsättning. Två tydliga förklaringsfaktorer ligger
bakom denna skillnad. Dels är arbetslösheten, som tidigare diskuterats, högre bland
personer med funktionsnedsättning än övriga befolkningen, dels är en stor andel av
de med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga fortsatt inskrivna
på Arbetsförmedlingen även efter att de erhållit ett arbete. Detta beror på att fortsatt
inskrivning på Arbetsförmedlingen krävs för olika former av lönesubventioner som
exempelvis lönebidrag och nystartsjobb. Ungefär hälften (54 procent) av de inskrivna
personerna med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har en
anställning, men är fortsatt inskrivna på Arbetsförmedlingen av denna anledning.

I sammanhanget bör nämnas att det även finns en osäkerhet kring hur många
personer med funktionsnedsättning som är inskrivna på Arbetsförmedlingen. Det
finns ett antal faktorer som håller tillbaka andelen inskrivna med funktionsned-
sättning. En sådan är att det är upp till individen att välja att registrera sin/sina
funktionsnedsättningar som medför nedsatt arbetsförmåga i Arbetsförmedlingens
arbetssökanderegister. Det finns också en förklaringsfaktor som har med personens
födelseland att göra. Detta återkommer vi till längre fram i rapporten när vi
undersöker ursprungsland hos de personer med funktionsnedsättning som är
inskrivna hos Arbetsförmedlingen.

Över den senaste tioårsperioden har antalet inskrivna och antalet inskrivna arbets-
lösa personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
fluktuerat. Under denna period var antalet inskrivna och arbetslösa som störst under
andra halvåret av 2013. De senaste åren har den goda svenska konjunkturen och
arbetsgivarnas stora rekryteringsbehov haft positiv inverkan på den aktuella gruppen.
Både antalet inskrivna⁶ och antalet inskrivna arbetslösa med funktionsnedsättning
som medför nedsatt arbetsförmåga har sjunkit.

⁶ Antalet inskrivna innefattar alla inskrivna på Arbetsförmedlingen, Arbetslösa, sökande i
arbetsmarknadspolitiska program, tillfälligt frånvarande, tim-, deltids, och visstidsanställda och även personer
med subventionerade anställningar. Då lönesubventioner kräver fortsatt inskrivning på Arbetsförmedlingen.

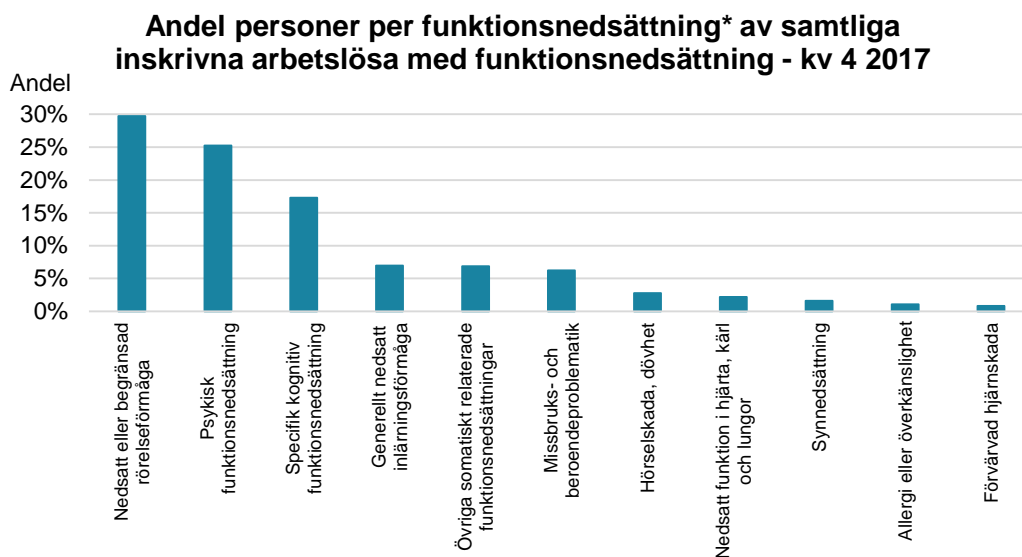
Källa: Arbetsförmedlingen

5.1 Typ av funktionsnedsättning

Vid en genomgång av vilken typ av funktionsnedsättning som de knappt 66 000 inskrivna arbetslösa personer hade under det fjärde kvartalet 2017, fördelar det sig på följande sätt. Nästan en tredjedel, 30 procent, hade nedsatt eller begränsad rörelseförmåga, drygt 25 procent hade en psykisk funktionsnedsättning och 17 procent hade en specifik kognitiv funktionsnedsättning.

Denna fördelning stämmer bra överens med den undersökning från SCB som omnämns tidigare i rapporten. Det funktionshinder som fanns med bland de vanligaste var även astma, allergi m.m. Men då denna funktionsnedsättning inte i samma utsträckning leder till nedsatt arbetsförmåga är det avsevärt färre som är registrerade på Arbetsförmedlingen med denna funktionsnedsättning.

För samtliga typer av funktionsnedsättningar har Arbetsförmedlingen en eller flera olika insatser och metoder för att kompensera den nedsatta arbetsförmågan som funktionsnedsättningen medför. Det finns flera professioner som är involverade i detta arbete t.ex. arbetsförmedlare, psykologer, arbetsterapeuter, sjukgymnaster och socionomer. Många hinder kan relativt lätt kompenseras, helt eller delvis, med till exempel ett arbetshjälpmedel, tydliga rutiner och/eller instruktioner till både den anställda och arbetsgivaren. Andra hinder kräver andra, mer omfattande anpassningar.

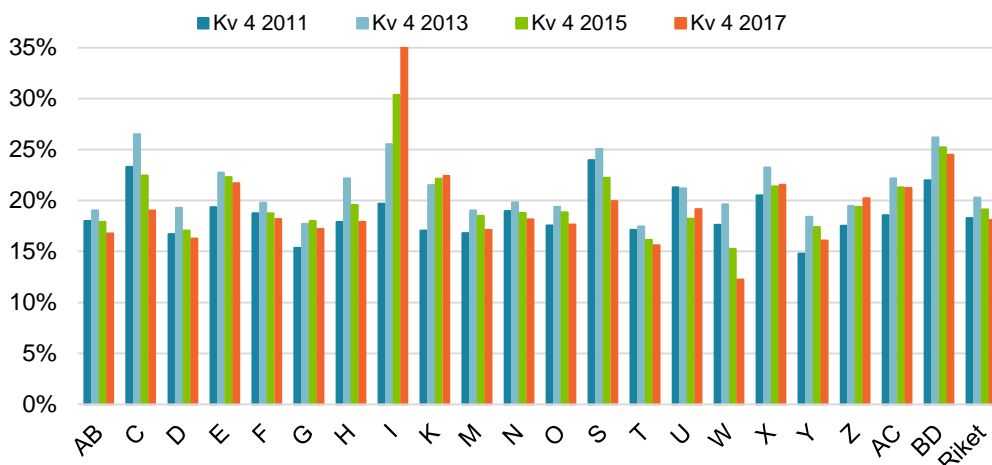

Källa: Arbetsförmedlingen *Beskrivning av funktionsnedsättningskoder finns i bilaga 1.

5.2 Andel per län

Det finns tydliga skillnader mellan olika delar av landet vad gäller andelen av de inskrivna som har en registrerad funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Till exempel är andelen personer med en funktionsnedsättning högre i glesbygd än i storstäder. De vanligaste förklaringarna till denna skillnad är olikheter i ålderssammansättning och utbildningsnivå mellan befolkningen i de olika länen. I glesbygd tenderar befolkningen ha en högre medelålder och lägre utbildningsnivå. Det finns också skillnader i näringslivs- och yrkesstruktur mellan olika delar av landet. Det är exempelvis lättare att finna och erhålla ett arbete som är anpassat utifrån en individs funktionsnedsättning om det finns en större variation vad gäller branscher, arbetsgivare och yrken.

Andel med funktionsnedsättning av samtliga inskrivna arbetslösa per län* 2015-2017

Källa: Arbetsförmedlingen *Förteckning över länsbeteckningar finns i bilaga 2

Förutom Gotlands kraftiga ökning⁷, kan vi observera en något lägre andel arbetssökande med funktionsnedsättningar i förhållande till samtliga arbetssökande vid en jämförelse för kvartal 4 åren 2011, 2013, 2015 och 2017. De län som hade högst andel personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga fjärde kvartalet 2017 var Gotland (35 procent), Norrbotten (24 procent) och Blekinge (22 procent). De län som hade lägst andel var Dalarnas (12 procent), Örebro (16 procent) och Södermanlands län (16 procent).

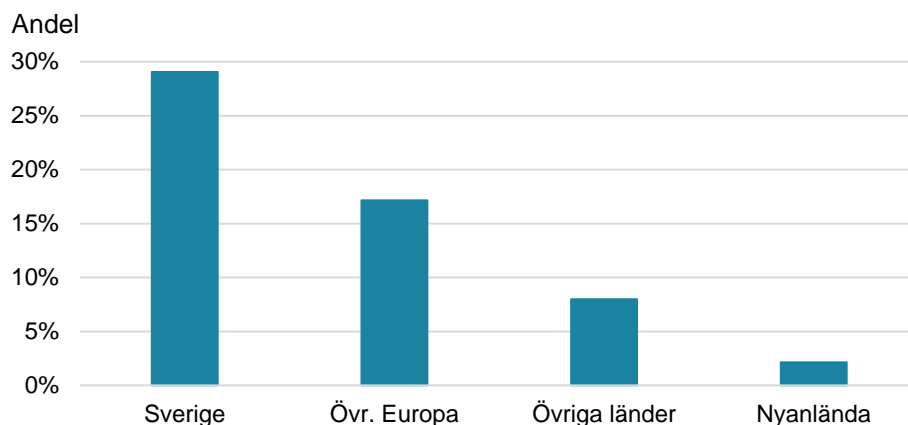
Andelen personer med funktionsnedsättning kan antas vara högre än vad som finns registrerat. Några orsaker till detta har tidigare beskrivits i rapporten. Utöver de som tidigare nämnts är det även tydligt att andelen personer med dokumenterade funktionsnedsättningar är betydligt lägre bland utrikesfödda och nyanlända personer än övriga befolkningen. Orsaken till denna skillnad är att det tar tid att fastställa och registrera en funktionsnedsättning. Utredningar och inhämtande av läkarintyg kan dra ut på tiden. Det finns även tidigare genomförda projekt som visat att det finns kulturella olikheter⁸ som ytterligare förstärker dessa skillnader. Bland vissa nyanlända och utrikes födda personer finns en ovilja eller oförmåga att beskriva sina eventuella funktionsnedsättningar för en myndighetsperson, något som krävs för att Arbetsförmedlingen ska kunna registrera den aktuella funktionsnedsättningen. Detta är två orsaker till att andelen personer med funktionsnedsättning födda utomlands är ansevärt lägre än för inrikes födda. I nedanstående diagram visas att nästan tre av tio

⁷ Gotlands kraftiga ökning av andelen arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga beror främst på en kraftigt minskad arbetslöshet bland övriga inskrivna. Arbetslösheten för personer med funktionsnedsättning har även den minskat, men inte alls i samma utsträckning.

⁸ Projekt funktionshinder i etableringen. Projekt finansierades av Allmänna arvsfonden. Projektet leddes av SIOS medverkande myndigheter och organisationer var Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Stockholms läns landsting m.fl. <http://www.fhie.se/pdf/stodmaterial.pdf>

inskrivna arbetslösa, inrikes födda personer, har en registrerad funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Motsvarande andel för personer med utomeuropeisk bakgrund är 8 procent och för nyanlända endast 2 procent.

Andel inskrivna arbetslösa och i program med funktionsnedsättning per ursprungsland - Kv 4 2017

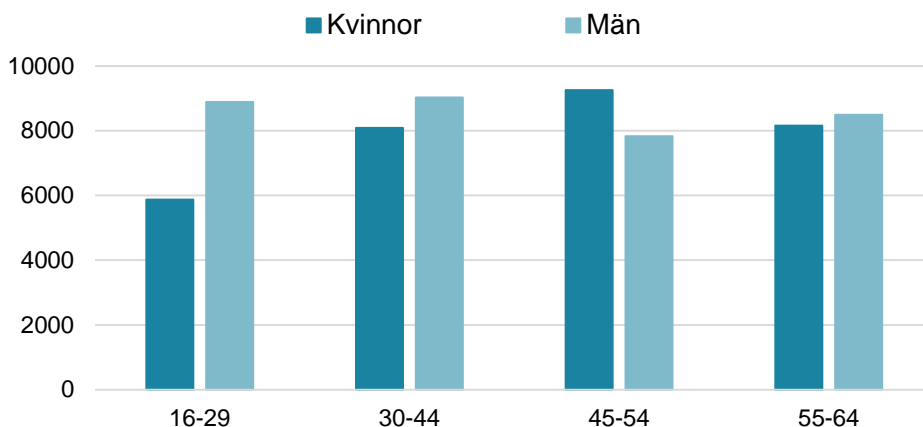
Källa: Arbetsförmedlingen

5.3 Ålder och kön

Under fjärde kvartalet 2017 var det i genomsnitt drygt 31 300 kvinnor och 34 200 män med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga som var inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen. Störst skillnad mellan könen var det i ålderskategorin 16-29 år. I denna kategori är männen ca 3 000 fler än kvinnorna. Den största skillnaden går att förklara med att det i den yngsta ålderskategorin finns ett mycket stort antal män med olika neuropsykiatriska diagnoser⁹. Detta gäller både i samhället i stort och bland de inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen. Vad gäller övriga funktionsnedsättningar är det ungefär lika fördelning mellan könen i denna ålderskategori. I övriga ålderskategorier är det antalsmässigt mycket mer jämnt fördelat mellan män och kvinnor. Dock skiljer det sig, som tidigare avhandlats, mellan könen vilken typ av funktionsnedsättning som är vanligast.

⁹ I Arbetsförmedlingens terminologi benämns dessa "Specifik kognitiv funktionsnedsättning".

Antal inskrivna arbetslösa med funktionsnedsättning - kvartal 4 2017

Källa: Arbetsförmedlingen

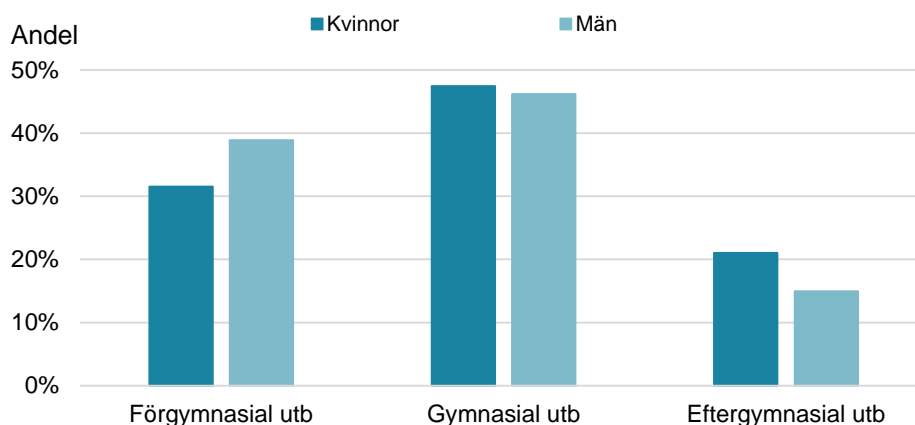
5.4 Utbildningsnivå

Under senare år har utbildningsnivån bland inskrivna arbetslösa med funktionsnedsättning höjts. I jämförelse med en undersökning från 2006¹⁰ är det framför allt en lägre andel med högst förgymnasial utbildning och en större andel med eftergymnasial utbildning nu än tidigare. Andelen med gymnasial utbildning är i stort sett oförändrad. Bland de inskrivna arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har kvinnor generellt en högre utbildningsnivå. 32 procent av kvinnorna och 39 procent av männen har högst förgymnasial utbildning. I stort sett lika stor andel kvinnor som män har en gymnasieutbildning (47 respektive 46 procent). Andelen med eftergymnasial utbildning är 21 procent bland män och 15 procent bland kvinnor. Detta illustreras i diagrammet nedan.

Gruppen med högst förgymnasial utbildning innefattar alla personer med högst nio årig grundskola. I samma grupp finns även personer som helt saknar formell utbildning eller har kortare utbildning än nio år. Cirka två tredjedelar av de med högst förgymnasial utbildning har en avslutad grundskoleutbildning och endast tre procent saknar helt formell utbildning. Bland de inskrivna arbetslösa med eftergymnasial utbildning har en majoritet en eftergymnasial utbildning som är längre än två år.

¹⁰ Personer med funktionshinder och nedsatt arbetsförmåga, URA 2006:3, AMS.

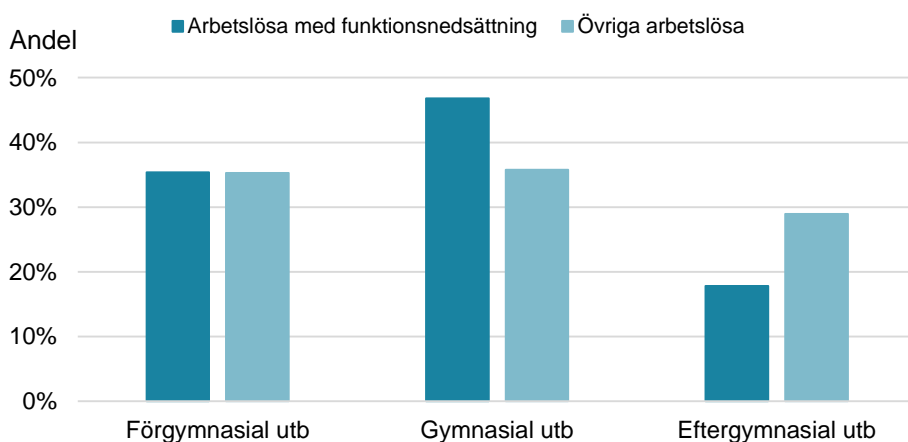
Inskrivna arbetslösa med funktionsnedsättning fördelat på utbildningsnivå, kvartal 4 2017

Källa: Arbetsförmedlingen

Vid en jämförelse mellan inskrivna arbetslösa personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och övriga inskrivna arbetslösa framgår det att den förstnämnda gruppen har en lägre utbildningsnivå. Det är framför allt andelen med gymnasial och eftergymnasial utbildning i respektive grupp som förklarar denna skillnad. Andelen personer med högst förgymnasial utbildning är i stort sett lika stor i båda grupperna.

Utbildningsnivå - inskrivna arbetslösa, kvartal 4 2017

Källa: Arbetsförmedlingen

Av de 66 000 inskrivna arbetslösa personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga under fjärde kvartalet 2017 hade ca 30 000 personer en

gymnasieutbildning och knappt 8 000 en eftergymnasial utbildning som var längre än två år. Att studera dessa personers utbildningsinriktning är ett sätt att undersöka hur väl deras kompetens passar in på dagens arbetsmarknad. En arbetsmarknad där det enligt en färsk undersökning från Arbetsförmedlingen¹¹ råder brist på arbetskraft inom åtta av tio yrken bland de 200 vanligast förekommande yrkena i Sverige.

Då det i Arbetsförmedlingens system går att registrera samma typ av gymnasieutbildning på olika sätt, ser vi i sammanställningen att den enskilt största utbildningsinriktningen är *Bred, generell utbildning*. Hit hör de flesta teoretiska programmen och tidigare gymnasielinjerna. Även många utländska utbildningar på gymnasienivå går att kategorisera in i denna utbildningsinriktning. Detta gör det lite komplicerat att utvärdera hur väl dessa personers utbildningsinriktning passar in på arbetsmarknaden utifrån ett efterfrågeperspektiv.

I sammanhanget är det positivt att utbildningar som exempelvis omvårdnad, hotell och restaurang, barn och ungdom, bygg- och anläggning, samt hälso- och sjukvård finns med bland de vanligaste utbildningsinriktningarna. Inom alla dessa områden råder det brist på arbetskraft i hela landet. Även bland personer med eftergymnasial utbildning finns det en relativt stor andel som har en utbildning som är eftertraktad på arbetsmarknaden. I dessa fall handlar det framför allt om olika typer av lärar- och hälso- och sjukvårdsutbildningar.

Yrken kopplade till vissa av dessa utbildningar är ofta förknippade med en högre risk att drabbas av vissa typer av funktionsnedsättningar som till exempel förslitningsskador, psykiska diagnoser i form av utmattningssyndrom, utbrändhet etc. Dessa skador och riskfaktorer ökar sannolikheten att personer drabbas ytterligare av olika former av funktionsnedsättningar som medför nedsatt arbetsförmåga. En väl fungerande rehabilitering tillsammans med Arbetsförmedlingens stöd till både arbetsgivare och arbetstagare kan då komma att bli aktuellt. Att subventionera lönekostnader och samtidigt anpassa arbetsuppgifter och/eller arbetsplatsen med olika former av arbetshjälpmedel gör att en återgång till tidigare yrke kan bli möjlig.

¹¹ Var finns jobben? Bedömning för 2018 och på fem års sikt, Arbetsförmedlingen 2018

**Andel (%) inskrivna arbetslösa med funktionsnedsättning -
Utbildningsinriktning**

Utbildningsinriktning - gymnasium	Andel	Utbildningsinriktning - Högskola > 2år	Andel
Bred, generell utb.	19,6 %	Företagsekonomi, handel, administration, allmän utb.	5,4 %
Företagsekonomi, handel, administration, allmän utb.	7,1 %	Läroarbete för förskola och fritidsverksamhet	5,1 %
Omvårdnad	5,0 %	Hälso- och sjukvård, allmän utbildning	3,5 %
Maskinteknik och verkstadsteknik	4,6 %	Datavetenskap och systemvetenskap	3,2 %
Hotell, restaurang och storhushåll	4,3 %	Pedagogik och läroarbete, allmän utbildning	2,9 %
Barn och ungdom	4,3 %	Juridik och rättsvetenskap	2,4 %
Byggnadsteknik och anläggningsteknik	3,7 %	Elektronik, datateknik och automation	2,2 %
Fordons- och farkostteknik	3,4 %	Samhälls- och beteendevetenskap, allmän inriktning	2,1 %
Personlig utveckling	3,3 %	Läroarbete för grundskolans lägre åldrar	2,1 %
Hälso- och sjukvård, allmän utbildning	3,1 %	Företagsekonomi, handel, administration, övrig/ospec. utb.	2,1 %

Källa: Arbetsförmedlingen

6 Arbetsförmedlingens stöd till arbetssökande och arbetsgivare

Arbetsförmedlingens stöd för att kompensera nedsatt arbetsförmåga riktar sig både till arbetssökande och arbetsgivare. Ett av de vanligaste stöden är lönebidrag. Lönebidrag är en ekonomisk kompensation till arbetsgivare som anställer en individ med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Tanken med denna typ av subvention är att lönebidraget skall ersätta för det produktionsbortfall som uppstår till följd av en persons nedsatta arbetsförmåga. Det finns tre olika typer av lönebidrag:

Lönebidrag för anställning. Målet med denna form av lönebidrag är att arbetstagaren skall övergå till osubventionerad anställning.

Lönebidrag för trygghet i anställning. Även vad gäller denna typ av lönebidrag är målsättningen att arbetstagaren skall övergå till osubventionerad anställning, men där man ser att den arbetssökande är i behov ett långvarigt stöd för att behålla en anställning.

Lönebidrag för utveckling i anställning. Denna typ av lönebidrag är till för de arbetssökande som är i behov av anställning för att pröva eller utveckla sin arbetsförmåga i förhållande till vissa arbetsuppgifter eller arbetsmarknaden i stort.

Om en person har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga kan denne även ha rätt till anställning med nystartsjobb. Det är viktigt att komma ihåg att varken lönebidrag eller nystartsjobb är en anställningsform, utan endast är ett sätt att kompensera för just den nedsatta arbetsförmågan (lönebidrag), eller underlätta en anställning för en långtidsarbetslös person med en skattereduktion för arbetsgivaren (nystartsjobb).

Utöver dessa lönesubventioner som riktar sig direkt till arbetsgivaren har Arbetsförmedlingen ett stort antal insatser och program som riktar sig till den arbetssökande eller den anställda för att underlätta att erhålla eller behålla en anställning.

Som exempel kan nämnas bidrag för personligt biträde, SIUS¹² (Särskild stödperson för introduktions- och uppföljningsstöd), utprovning av arbetshjälpmedel och anpassning av arbets-/studieplats och psykosocialt anpassningsstöd. Den sistnämnda metoden riktar sig till både arbetstagare och arbetsgivare och fokuserar på det psykosociala samspelet på arbetsplatsen. Denna insats kan med fördel användas på arbetsplatser där arbetstagaren har en specifik kognitiv funktionsnedsättning¹³.

7. Avslutande kommentarer

Alla individer har olika förutsättningar för vilket utbud man kan erbjuda på arbetsmarknaden. Denna rapport har visat att det finns cirka 66 000 inskrivna arbetslösa personer på Arbetsförmedlingen med någon form av funktionsnedsättning som medför arbetsförmåga. Dessa har både viljan och förmågan att arbeta. Det finns både unga och gamla, det finns personer med både kort och lång utbildning. "Gör Plats!" vill lyfta fram dessa personer med målet att de får möjlighet till en anställning och därigenom visa sina kompetenser och sina kunskaper.

Arbetsförmedlingens vision är att *"Göra Sverige rikare genom att få människor och företag att växa."* "Gör Plats!" är en kampanj vars syfte är att få Sveriges arbetsgivare att se möjligheterna av att rekrytera med mångfald. Att se möjligheterna med inkludering av en grupp som tidigare stått vid sidan av – Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Ju fler som får möjlighet att visa sina kompetenser och kunskaper, desto mer kan både människor och företag växa och göra Sverige rikare. Kampanjen rullar på under våren och tar ny fart igen, efter ett kortare uppehåll under sommaren, och fortsätter en bit in på hösten.

¹² SIUS är ett arbetssätt som Arbetsförmedlingen använder sig av och som påminner om metoden "Supported employment".

¹³ Oftast handlar detta om funktionsnedsättningar inom autismspektrat och/eller ADHD.

7 Bilagor

7.1 Bilaga 1 – Arbetsförmedlingens koder för registrering av funktionsnedsättningar

Funktionsnedsättningskod	Beskrivning	Kommentar
11	Nedsatt funktion i hjärta, kärl eller lungor	
21, 22, (20)	Hörselskada, Barndomsdöv och/eller teckenspråkig	Kod inom parentes har utgått
33 (30, 31, 32)	Synnedsättning	Gradering av synnedsättning har utgått
43 (40, 41, 42)	Nedsatt eller begränsad rörelseförmåga	Definition av rörelseförmåga har utgått
51	Övriga somatiskt relaterade funktionsnedsättningar	
61	Psykisk funktionsnedsättning	
71	Generellt nedsatt inlärningsförmåga	
82 (81)	Missbruks- eller beroendeproblematik	Socialmedicinsk problematik har utgått
92	Specifik kognitiv funktionsnedsättning	
(93)	Förvärvad hjärnskada	Används ej vid nyregistrering from 23/3 2015

7.2 Bilaga 2 – Länsbeteckningar

Länsbokstav	Län
AB	Stockholms
C	Uppsala
D	Södermanlands
E	Östergötland
F	Jönköpings
G	Kronobergs
H	Kalmar
I	Gotlands
K	Blekinge
M	Skåne
N	Hallands
O	Västra Götalands
S	Värmlands
T	Örebro
U	Västmanlands
W	Dalarnas
X	Gävleborgs
Y	Västernorrlands
Z	Jämtlands
AC	Västerbottens
BD	Norrbottens